

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 30. ledna 2018¹

Věc C-83/17

**KP, zastoupený matkou
proti
LO**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko)]

„Řízení o předběžné otázce – Soudní spolupráce v občanských věcech – Vyživovací povinnosti – Nemožnost získat od povinného výživné – Změna státu, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu – Použití *legis fori*“

I. Úvod

1. V projednávané věci Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko) žádá Soudní dvůr o výklad ustanovení Haagského protokolu z roku 2007² ve věci, ve které má tento soud pochybnosti o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti.

2. Soudní dvůr v poslední době již několikrát odpovídal na předběžné otázky formulované vnitrostátními soudy v rámci věcí týkajících se vyživovacích povinností, pokud jde o nařízení (ES) č. 4/2009³. Tyto žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkaly buď pravidel pro určení soudní příslušnosti⁴, nebo ustanovení týkajících se výkonu soudních rozhodnutí⁵.

3. Dosud se však žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce netýkaly přímo ustanovení Haagského protokolu z roku 2007 ani článku 15 nařízení č. 4/2009, který v případě otázek souvisejících s rozhodným právem odkazuje na tento protokol. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce je tedy první, ve které vnitrostátní soud žádá Soudní dvůr o výklad kolizních norem stanovených v Haagském protokolu z roku 2007.

1 – Původní jazyk: polština.

2 – Znění protokolu je připojeno k rozhodnutí Rady 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím (Úř. věst. 2009, L 331, s. 17, dále jen „Haagský protokol z roku 2007“).

3 – Nařízení Rady ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (Úř. věst. 2009, L 7, s. 1).

4 – Viz rozsudky ze dne 18. prosince 2014, Sanders a Huber (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2461), a ze dne 16. července 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479). Rovněž viz rozsudek ze dne 15. února 2017, W a V (C-499/15, EU:C:2017:118).

5 – Rozsudek ze dne 9. února 2017, S. (C-283/16, EU:C:2017:104).

II. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Nařízení č. 4/2009

4. Ustanovení o mezinárodní příslušnosti ve věcech vyživovacích povinností jsou obsažena v kapitole II („Příslušnost“) nařízení č. 4/2009. Mezi nimi plní hlavní úlohu článek 3 tohoto nařízení, nadepsaný „Obecné ustanovení“, který stanoví:

„K rozhodování ve věcech vyživovacích povinností je v členských státech příslušný

- a) soud místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu, nebo
- b) soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, nebo
- c) soud, který je podle práva místa soudu příslušný pro řízení o osobním stavu, souvisí-li záležitost vztahující se k vyživovacím povinnostem s tímto řízením, ledaže je tato příslušnost odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran, nebo
- d) soud, který je podle práva místa soudu příslušný pro řízení o rodičovské zodpovědnosti, souvisí-li záležitost vztahující se k vyživovacím povinnostem s tímto řízením, ledaže je tato příslušnost odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran“.

5. Článek 15 nařízení č. 4/2009, nadepsaný „Určení rozhodného práva“, jenž je součástí kapitoly III tohoto nařízení, nadepsané „Rozhodné právo“, stanoví:

„Právo rozhodné pro otázky vyživovacích povinností se v členských státech, které jsou vázány [Haagským protokolem z roku 2007], určuje v souladu s uvedeným protokolem“.

2. Haagský protokol z roku 2007

6. Článek 3, čl. 4 odst. 1 písm. a) a čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 stanoví:

„Článek 3

Obecné pravidlo pro rozhodné právo

- 1. Vyživovací povinnosti se řídí právem státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, nestanoví-li tento protokol jinak.
- 2. V případě změny místa obvyklého pobytu oprávněného se použije právo státu, v němž má oprávněný nové místo obvyklého pobytu, a to od okamžiku takové změny.

Článek 4

Zvláštní pravidla ve prospěch určitých oprávněných

1. Následující ustanovení se použijí, jedná-li se o vyživovací povinnosti:

- a) rodičů ke svým dětem;

[...];

2. Pokud oprávněný nemůže získat výživné od povinného na základě práva uvedeného v článku 3, použije se právo státu, v němž má sídlo soud.

[...]“

B. Německé právo

7. V německém právu je otázka vymáhání výživného za zpětné období upravena v § 1613 Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník, dále jen „BGB“). Podle odst. 1 tohoto § 1613 BGB, že:

„Oprávněný může zpětně požadovat plnění nebo náhradu škody z důvodu nesplnění vyživovací povinnosti pouze od okamžiku, ke kterému byl povinný vyzván za účelem uplatnění nároku na výživné, aby podal informaci o svých příjmech a svém jmění, [nebo od okamžiku], ke kterému se povinný dostal do prodlení nebo se spor týkající se nároku na výživné začal projednávat před soudem. [...]“

C. Rakouské právo

8. V žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předkládající soud vysvětluje, že podle rakouského práva lze výživné žádat za tři roky zpětně. Podle ustálené rakouské judikatury není podmínkou zpětného uplatnění nároku na výživné ve prospěch dítěte, aby byl povinný vyzván k jeho zaplacení.

III. Skutkové okolnosti sporu v původním řízení

9. Nezletilá KP, jež je žalobkyní v původním řízení, bydlela se svými rodiči do 27. května 2015 v Německu. Dne 28. května 2015 se tato nezletilá se svou matkou přestěhovala do Rakouska. Od tohoto okamžiku mají místo obvyklého pobytu v tomto členském státě.

10. Návrhem ze dne 18. května 2015 podala nezletilá žalobu k rakouskému soudu ve věci výživného proti svému otci, LO. Následně návrhem ze dne 18. května 2016 tuto žalobu rozšířila tak, že se po svém otci domáhá výživného za zpětné období předcházející dni podání této žaloby, a sice od 1. června 2013 do 31. května 2015.

11. V původním řízení nezletilá tvrdí, že v souladu s čl. 3 odst. 1 Haagského protokolu z roku 2007 se na vyživovací povinnosti, které spadají do období, v němž měla místo obvyklého pobytu v Německu, vztahuje německé právo. Nezletilá však nemůže získat výživné od svého otce, jelikož nejsou splněny podmínky pro zpětné uplatnění nároku na výživné stanovené v § 1613 BGB. Při posuzování vyživovacích povinností za toto období by proto mělo být v souladu s čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 použito rakouské právo, které ve vztahu k nezletilým takové podmínky nestanoví.

12. Otec nezletilé zejména tvrdí, že subsidiární použití práva státu, v němž má sídlo soud, podle čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 by mohlo připadat v úvahu, pokud by řízení bylo zahájeno povinným nebo pokud by soudem rozhodujícím ve věci byl soud státu, ve kterém nemá oprávněný ani povinný místo obvyklého pobytu. Kromě toho se čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 neuplatní, pokud oprávněný, který změnil místo obvyklého pobytu, požaduje výživné za zpětné období.

13. Soud projednávající věc v prvním stupni zamítl žalobu ohledně výživného za zpětné období. Tento soud dospěl k závěru, že podle článku 3 Haagského protokolu z roku 2007 bylo právem rozhodným pro vyživovací povinnosti otce vůči nezletilé za období před změnou místa pobytu nezletilé německé právo. Článek 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 se však nemohl na výživné za zpětné období vztahovat. Výživné týkající se období předcházejícího změně místa obvyklého pobytu oprávněného je tedy třeba dále posoudit na základě čl. 3 odst. 1 Haagského protokolu z roku 2007, pokud se ve vztahu k tomuto období uplatnila soudní příslušnost ve smyslu článku 3 nařízení č. 4/2009.

14. Odvolací soud toto rozhodnutí potvrdil a následoval odůvodnění soudu prvního stupně.

15. Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) má rozhodnout o kasačním opravném prostředku podaném nezletilou, pokud jde o rozhodnutí o výživném za zpětné období.

IV. Předběžné otázky a řízení před Soudním dvorem

16. Za těchto podmínek se Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je třeba pravidlo subsidiarity v čl. 4 odst. 2 [Haagského protokolu z roku 2007] vykládat v tom smyslu, že se použije pouze tehdy, pokud je návrh na zahájení řízení o výživném podán v jiném státu než státu místa obvyklého pobytu osoby oprávněné z výživného?

V případě záporné odpovědi na tuto otázku:

2) Je třeba čl. 4 odst. 2 [Haagského protokolu z roku 2007] vykládat v tom smyslu, že se obrat „nemůže získat výživné“ vztahuje i na případy, ve kterých právo dosavadního místa pobytu nestanoví nárok na výživné zpětně jen z důvodu nedodržení určitých zákonných podmínek?“

17. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce došla kanceláři Soudního dvora dne 15. února 2017.

18. Písemná vyjádření předložila německá vláda a Evropská komise.

V. Analýza

A. Úvodní poznámky k Haagskému protokolu z roku 2007

19. V období předcházejícím datu použitelnosti nařízení č. 4/2009 se mezinárodní příslušnost soudů ve věcech vyživovacích povinností řídila pravidly o soudní příslušnosti stanovenými v Bruselské úmluvě⁶ a nařízení Brusel I⁷.

20. Do rozsahu působnosti nařízení č. 4/2009 nyní spadají pravidla o soudní příslušnosti ve věcech vyživovacích povinností, s výjimkou pravidel ve věcech týkajících se této kategorie povinností vyplývajících z bruselského systému⁸.

6 – Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a o výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32).

7 – Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

8 – Viz čl. 68 odst. 1 nařízení č. 4/2009 a bod 44 odůvodnění tohoto nařízení.

21. Nařízení č. 4/2009 nicméně neobsahuje ustanovení, která by přímo rozhodovala o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti. Až dosud nebyla tato otázka upravena ani v jiných unijních aktech mezinárodního práva soukromého, které výslovně vylučovaly tuto kategorii povinností z oblasti své působnosti⁹.

22. Podle původních předpokladů měly být kolizní normy upravující právo rozhodné pro vyživovací povinnosti součástí samotného nařízení č. 4/2009¹⁰. To však mohlo ztížit přijetí tohoto nařízení, jelikož některé členské státy nebyly ochotny přijmout nařízení zahrnující kolizní normy. Kromě jiných důvodů bylo v průběhu prací na nařízení uznáno, že ke sjednocení kolizních norem by mohlo dojít pomocí úmluvy ve formě Haagského protokolu z roku 2007¹¹. Vyjádřením souvisejících legislativních akcí bylo na jedné straně přistoupení Společenství k Haagskému protokolu z roku 2007¹² a na druhé straně zahrnutí ustanovení do nařízení č. 4/2009, podle kterého se právo rozhodné pro otázky vyživovacích povinností určuje v souladu s tímto protokolem¹³.

B. Pravomoc Soudního dvora vykládat ustanovení Haagského protokolu z roku 2007

23. Základní části odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předcházejí úvahy předkládajícího soudu, jež se týkají pravomoci Soudního dvora vykládat ustanovení Haagského protokolu z roku 2007. Tento soud uvádí, že vzhledem k tomu, že článek 15 nařízení č. 4/2009 výslovně odkazuje na Haagský protokol z roku 2007, umožňuje to Soudnímu dvoru vykládat ustanovení uvedeného protokolu. Předkládající soud spolu s Komisí rovněž uvádí, že Společenství ratifikovalo Haagský protokol z roku 2007, což rovněž odůvodňuje pravomoc Soudního dvora odpovídat na předběžné otázky týkající se tohoto právního aktu.

24. V této souvislosti je třeba v první řadě připomenout, že podle čl. 267 prvního pododstavce písm. b) SFEU má Soudní dvůr pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se mimo jiné výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie.

25. Rozhodnutím ze dne 30. listopadu 2009¹⁴, přijatým mimo jiné na základě čl. 300 odst. 2. prvního pododstavce druhé věty a čl. 300 odst. 3 prvního pododstavce ES, schválila Rada jménem Společenství Haagský protokol z roku 2007.

9 – Viz čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6) a čl. 1 odst. 2 písm. a) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II) (Úř. věst. 2007, L 199, s. 40), které z působnosti těchto nařízení vylučují smluvní a mimosmluvní závazkové vztahy „vyplývající z rodinných vztahů a ze vztahů považovaných rozhodným právem za vztahy se srovnatelnými účinky, včetně vyživovací povinnosti“. Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980 (Úř. věst. 1980, L 266, s. 1; Zvl. vyd. 2005, C 169, s. 10, dále jen „Římská úmluva“), jejíž oblast působnosti se v podstatě překrývala s nařízením Řím I, rovněž ze své působnosti výslovně vylučovala smluvní závazkové vztahy týkající se „práv a povinností z rodinných vztahů, rodičovství, manželství nebo z příbuzenství vzniklého manželstvím, včetně vyživovací povinnosti k dětem nemanželského původu“ [čl. 1 odst. 2 písm. b) třetí odrážka].

10 – Zpráva Komise ze dne 15. prosince 2005 k nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností [COM(2005) 649 final, postup 2005/0259 (CNS), dále jen „návrh nařízení č. 4/2009“] obsahoval kapitolu III, nadepsanou „Rozhodné právo“, která obsahovala řadu ustanovení o zjišťování práva rozhodného pro otázky vyživovacích povinností (články 12 až 21 návrhu nařízení č. 4/2009).

11 – M. Župan, *Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol*, P. Beaumont, [v:] B. Hess, L. Walker, S. Spancken (editors), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Oxford – Portland, Hart Publishing 2014, s. 313. Zahrnutí pravidel o soudní příslušnosti a kolizních norem do dvou samostatných právních aktů umožňuje některým členským státům přistoupení k nařízení č. 4/2009, aniž by se musely zavázat k uplatňování kolizních norem Haagského protokolu z roku 2007 (viz P. Beaumont, *International Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity*, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2009, Band 73, Heft 3, s. 514). To se stalo v případě Velké Británie, která se nakonec připojila k nařízení č. 4/2009, ale stále ještě není stranou Haagského protokolu z roku 2007.

12 – Viz bod 25 tohoto stanoviska.

13 – Viz článek 15 nařízení č. 4/2009. Více o otázce začlenění ustanovení úmluv do systému unijních kolizních norem – viz P. A. de Miguel Asensio, J. S. Bergé, *The Place of International Agreements and European Law in a European Code of Private International Law*, v: M. Fallon, P. Lagarde, S. Poillot Peruzzetto (dir.), *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé?*, Frankfurt am Main, Peter Lang 2011, s. 187 a násled.

14 – Viz poznámka pod čarou 2 tohoto stanoviska.

26. Podle ustálené judikatury platí, že dohoda uzavřená Radou podle článku 300 ES představuje, pokud jde o Společenství, akt přijatý jedním z jeho orgánů ve smyslu ustanovení Smlouvy stanovujících rozsah pravomoci Soudního dvora v rámci rozhodování o předběžných otázkách¹⁵.

27. V současné době je otázka uzavírání mezinárodních smluv jménem Unie upravena článkem 218 SFEU. Postup, který vede k uzavření mezinárodních dohod Uníí a jeho účinky neprošly změnami, které by způsobily ztrátu aktuálnosti stávající judikatury Soudního dvora týkající se těchto otázek. Článek 216 odst. 2 SFEU, který je ekvivalentem čl. 300 odst. 7 ES, mimoto stanoví, že dohody uzavřené Uníí jsou závazné pro orgány Unie i pro členské státy. Znamená to, že ustanovení takové dohody tvoří od jejího vstupu v platnost nedílnou součást unijního právního řádu a v rámci tohoto právního řádu má Soudní dvůr pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se výkladu této dohody.

C. K první otázce

1. Úvodní poznámky

28. Podstatou první předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda se čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 může použít v řízení před soudy členského státu, ve kterém má oprávněný z výživného místo obvyklého pobytu.

29. Předkládající soud uvádí, že – podle bodu 63 zprávy A. Bonomiho¹⁶ – je subsidiární použití práva státu soudu rozhodujícího ve věci na základě čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 užitečné v případech, kdy je řízení o výživném zahájeno u soudu jiného státu, než je stát, ve kterém má oprávněný z výživného místo obvyklého pobytu. V opačném případě je právem státu soudu rozhodujícího ve věci právo státu, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu, a tedy – podle čl. 3 odst. 1 Haagského protokolu z roku 2007 – právo, které je v zásadě rozhodné pro vyživovací povinnosti. Proto se čl. 4 odst. 2 tohoto Protokolu může použít v případě, kdy je řízení o výživném zahájeno povinným nebo je-li návrh na zahájení řízení podán u soudu jiného státu, než je stát, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu.

30. S odkazem na citované části důvodové zprávy však předkládající soud uvádí, že podle jeho názoru byly tyto části formulovány pro případ, že oprávněný nezmění místo obvyklého pobytu. Neexistuje proto jistota, zda se čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 použije v okamžiku, kdy oprávněný přenesl místo svého obvyklého pobytu do jiného státu a podá u soudu tohoto státu žalobu na výživné za zpětné období předcházející změně místa obvyklého pobytu tohoto oprávněného.

31. Podstatou první otázky předkládajícího soudu tedy je, jaké jsou podmínky pro použití čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 za takových okolností, o jaké se jedná v původním řízení. Soudnímu dvoru proto navrhuji, aby při zodpovězení první otázky vysvětlil, jaké jsou podmínky pro použití tohoto ustanovení v situaci, kdy oprávněný změnil místo svého obvyklého pobytu a poté se po povinném domáhá výživného za zpětné období.

15 – Viz rozsudek ze dne 22. října 2009, Bogiatzi (C-301/08, EU:C:2009:649, bod 23 a citovaná judikatura).

16 – Důvodová zpráva A. Bonomiho k Haagskému protokolu z roku 2007, *Actes et documents de la Vingt et unième session de la Conférence de La Haye (2007)*, také k dispozici v elektronické podobě: <https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=4898&dtid=3>.

2. Postoj německé vlády

32. Německá vláda má za to, že by se odpověď na první předběžnou otázku neměla omezovat výlučně na jazykový výklad čl. 3 odst. 2 a čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007. Struktura a účel tohoto právního aktu vedou k závěru, že čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 lze použít pouze tehdy, pokud soud, u kterého oprávněný podal žalobu na výživné za zpětné období, byl příslušný rozhodovat ve věci výživného v tomto období.

33. Tato vláda připomíná, že kolizní normy obsažené v Haagském protokolu z roku 2007 vycházejí z předpokladu, že existuje souvislost mezi skutkovou situací, od níž oprávněný odvozuje své právo požadovat výživné, a právem rozhodným pro jeho posouzení. Pravidla o soudní příslušnosti jsou založena na podobném předpokladu. Proto musí existovat rovněž zvláštní vazba mezi státem, jehož soudy jsou příslušné rozhodovat ve věci výživného, a skutkovou situací, od níž oprávněný odvozuje své právo na toto plnění.

3. Postoj Komise

34. Komise se domnívá, že čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 se může vztahovat na jakékoli řízení, včetně řízení vedeného před soudem státu, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu. To platí i pro situace, kdy oprávněný požaduje výživné za zpětné období.

35. Podle Komise bod 63 zprávy A. Bonomiho – na který se předkládající soud odvolává v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce – neupřesňuje rozsah působnosti čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007, nýbrž uvádí případy, ve kterých může být použito toto ustanovení pro oprávněného z výživného výhodné.

36. Komise zejména uvádí, že předpokladem umožňujícím uplatnění práva státu soudu rozhodujícího ve věci na základě čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 je nemožnost získat výživné „na základě práva uvedeného v článku 3 [tohoto protokolu]“. To podle Komise znamená, že se čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 netýká pouze práva určeného jako rozhodné podle čl. 3 odst. 1 tohoto protokolu, ale také podle jeho čl. 3 odst. 2. Podle názoru Komise lze na základě teleologického výkladu tohoto ustanovení dojít ke stejnému závěru. Článek 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 má za cíl upřednostnit určité kategorie oprávněných, pokud jde o řešení uvedená v článku 3 tohoto protokolu, která se vztahují na všechny oprávněné z výživného.

4. Analýza týkající se první otázky

a) Jazykový výklad

37. Nejprve bych rád zdůraznil, že na základě jazykového výkladu čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 by bylo možné, relativně bez větších problémů, odpovědět na první otázku v souladu s postojem Komise a potvrdit, že se čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 může vztahovat na jakékoli řízení, včetně řízení vedeného před soudem státu, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu. Taková odpověď by se nabízela tím spíše, kdybychom vycházeli z předpokladu, že je třeba dbát výlučně o zájmy oprávněného z výživného. Podle mého názoru ale takový závěr vychází z příliš povrchního výkladu Haagského protokolu z roku 2007 a odůvodnění, které nezohledňuje závěry vyplývající ze systematického a teleologického výkladu.

38. Komise dochází na základě znění čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 k závěru, že se namísto práva státu současného místa obvyklého pobytu oprávněného a práva státu předchozího místa obvyklého pobytu oprávněného může použít právo státu soudu rozhodujícího ve věci, jelikož tak má být chápán odkaz týkající se „práva uvedeného v článku 3 [Haagského protokolu]“.

39. Nejsem zcela přesvědčen o tom, že tento argument skutečně potvrzuje, že obsah čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 stanoví, jak postupovat, když oprávněný změní místo svého obvyklého pobytu a poté se domáhá výživného za zpětné období, které předchází změně místa pobytu tohoto oprávněného. Jestliže samotný čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 neobsahuje žádná jiná vodítka umožňující zaujmout v této otázce jednoznačné stanovisko, pak analýza zbylých redakčních úseků článku 4 tohoto protokolu vzbuzuje v tomto ohledu určité pochybnosti.

40. Například, pokud oprávněný žaluje povinného před soudem státu, ve kterém má tento povinný místo obvyklého pobytu, nařizuje čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu z roku 2007, aby se na prvním místě použilo *legis fori*. Pokud podle tohoto práva oprávněný nemůže získat výživné od povinného, použije se „právo státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu“, a nikoli právo státu uvedené v článku 3 tohoto protokolu, jak je stanoveno v čl. 4 odst. 2 protokolu. Mám pochybnosti o tom, zda je – na základě jazykového výkladu, ze kterého vychází úvahy Komise – nezbytné v takovém případě pominout čl. 3 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 a použít – i když oprávněný změnil místo obvyklého pobytu – výlučné právo toho státu, v němž má oprávněný současné místo obvyklého pobytu.

41. Na okraj uvádím, že – pokud oprávněný nemůže získat výživné na základě práva uvedeného v článku 3 a v čl. 4 odst. 2 a 3 Haagského protokolu z roku 2007 – čl. 4 odst. 4 Haagského protokolu z roku 2007 umožňuje použít právo státu společné státní příslušnosti stran vyživovací povinnosti. Toto ustanovení samo o sobě neurčuje, jak jednat, když se oprávněný domáhá výživného za dobu, v průběhu které povinný teprve získal státní příslušnost, kterou předtím již měl oprávněný. Navíc neodpovídá na otázku, zda ztráta státní příslušnosti ze strany povinného také vyvolává zpětné účinky, což by znamenalo, že by se oprávněný nemohl dovolávat čl. 4 odst. 4 Haagského protokolu z roku 2007, a to ani ve vztahu k období, ve kterém oprávněný i povinný měli tutéž státní příslušnost¹⁷.

42. Nejsem přesvědčen o tom, že takové problémy lze vyřešit pouze odkazem na jazykový výklad.

43. Pochybnosti týkající se argumentů Komise odvolávajících se na jazykový výklad se stávají o to více opodstatněnými, vezmeme-li v úvahu, že by přijetí postoje Komise mohlo vést k situaci, ve které by bylo výživné za zpětné období posuzováno na základě práva, které by se – v tomto období – nemohlo v zásadě použít jako právo rozhodné pro toto plnění na základě kolizních norem Haagského protokolu z roku 2007. Mohlo by to být právo, které žádným způsobem nesouviselo s rodinnou situací stran vyživovací povinnosti v tomto období. Bylo by to tedy právo, jehož použití by nemohla v tomto období očekávat ani jedna ze stran této povinnosti.

17 – Rovněž je třeba mít na paměti, že přijetí závěru, že získání státní příslušnosti nebo její ztráta ze strany povinného nebo oprávněného mají zpětné účinky, může vést k nevýhodným rozhodnutím pro oprávněného. Článek 6 Haagského protokolu z roku 2007 totiž dovoluje povinnému popřít nárok oprávněného s odůvodněním, že taková povinnost „neexistuje“ ani podle práva státu místa obvyklého pobytu povinného, ani podle práva státu společné státní příslušnosti stran, pokud tuto společnou státní příslušnost mají. Pokud by změna okolností, na základě kterých bylo označeno jedno z rozhodných práv uvedených v tomto ustanovení, měla mít rovněž zpětné účinky, mohl by povinný, který změnil místo obvyklého pobytu nebo státní příslušnost, zabránit nárokům oprávněného rovněž ve vztahu k období předcházejícímu takovým změnám.

44. Chtěl bych poznamenat, že ilustrací takové situace se zdají být okolnosti věci v původním řízení. Nic nenaznačuje, že – pokud by se nezměnilo místo obvyklého pobytu nezletilé a v důsledku této události se rakouské soudy nestaly příslušnými v této věci¹⁸ – rakouské právo by se mohlo v období od 1. června 2013 do 27. května 2015 použít na posouzení vyživovacích povinností otce k této nezletilé¹⁹. Rovněž se nezdá, že by si strany mohly rakouské právo zvolit jako právo rozhodné pro otázky sporného výživného²⁰.

45. Domnívám se tedy, že s ohledem na výše uvedené úvahy je třeba první předběžnou otázku posoudit za použití jiných metod výkladu, než je metoda jazykového výkladu.

46. Nemyslím si nicméně, že je možné se spokojit s analýzou kolizních norem Haagského protokolu z roku 2007 provedenou odděleně od pravidel o soudní příslušnosti nařízení č. 4/2009, neboť tato pravidla určují, kterého státu soud nebo soudy jsou příslušné věc projednat. Pravidla o soudní příslušnosti tudíž nepřímou označují právo státu soudu rozhodujícího ve věci ve smyslu čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007.

b) Systematický výklad

1) Rozsah působnosti čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 v kontextu ostatních norem tohoto protokolu

47. Z úvah uvedených v bodech 39 až 42 tohoto stanoviska vyplývá, že čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 neobsahuje žádná vodítka umožňující jednoznačný závěr ohledně situací, v jakých lze toto ustanovení použít. Taková vodítka můžeme získat pouze analýzou čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 ve světle ostatních ustanovení tohoto protokolu a nařízení č. 4/2009.

48. Na jedné straně se čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 nepoužije, pokud oprávněný podá žalobu na výživné u soudu státu, ve které má povinný místo obvyklého pobytu. Takové situace spadají do rozsahu působnosti článku čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu z roku 2007. Na druhé straně, pokud je řízení týkající se výživného vedeno před soudy státu místa obvyklého pobytu oprávněného, je právem státu soudu rozhodujícího ve věci právo státu, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu, a tedy – podle čl. 3 odst. 1 Haagského protokolu z roku 2007 – právo, které je v zásadě rozhodné pro vyživovací povinnosti. V takových případech tedy nepřichází v úvahu subsidiární použití práva státu soudu rozhodujícího ve věci na základě čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007.

49. To znamená, že čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 má relativně úzký rozsah působnosti. Toto ustanovení může být uplatněno, pokud věc týkající se vyživovací povinnosti projednává soud jiného státu, než je stát, v němž má místo obvyklého pobytu buď povinný (jelikož se použije čl. 4 odst. 3 Haagského protokolu z roku 2007), nebo oprávněný (jelikož by použití čl. 4 odst. 2 protokolu bylo zbytečné, protože právo státu soudu rozhodujícího ve věci je právem státu, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu).

18 – Jen na okraj připomínám, že předkládající soud uvádí, že oprávněný zahájil řízení o vyživovací povinnosti návrhem ze dne 18. května 2015 u rakouského soudu, i když měl v tomto státě místo obvyklého pobytu až od 28. května 2015. Je proto nejasné, na jakém základě se rakouský soud domníval, že je v této věci mezinárodně příslušný. Tato okolnost však má pro toto řízení pouze omezený význam, neboť až návrhem ze dne 18. května 2016 – a tedy již po změně místa obvyklého pobytu – oprávněný rozšířil žalobu na výživné na zpětné období, kterého se týkají obě předběžné otázky. Proto v případě, kdyby oprávněný zahájil samostatné řízení ve vztahu k výživnému za zpětné období, rakouské soudy – jako soudy státu, ve kterém má oprávněný místo obvyklého pobytu – by byly nepochybně příslušné k projednání této věci na základě čl. 3 písm. a) nařízení č. 4/2009.

19 – Viz body 58 a 59 tohoto stanoviska, které se stručně zabývají hraničními určovatelí kolizních norem obsažených v Haagském protokolu z roku 2007, za pomoci kterých se určuje právo rozhodné pro vyživovací povinnosti.

20 – Viz bod 60 tohoto stanoviska, který se zabývá kolizními normami Haagského protokolu z roku 2007, které umožňují zvolit si právo rozhodné pro vyživovací povinnost.

2) Hraniční určovatelé pravidel o soudní příslušnosti v nařízení č. 4/2009

50. Ve věcech týkajících se vyživovacích povinností určují mezinárodní příslušnost soudů pravidla o soudní příslušnosti uvedená v nařízení č. 4/2009.

51. Článek 3 písm. a) a písm. b) nařízení č. 4/2009 stanoví příslušnost soudu nebo soudů místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu – bez ohledu na to, zda je odpůrce oprávněným nebo povinným –, a soudů místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu. Soudní orgány těchto států jsou totiž nejvhodnější k posouzení potřeb oprávněného a finančních možností povinného, jak to vyžaduje článek 14 Haagského protokolu z roku 2007.

52. Kromě soudů států, ve kterých má jedna ze stran vyživovací povinnosti místo obvyklého pobytu, stanoví čl. 3 písm. c) a písm. d) nařízení č. 4/2009 možnost, aby věci týkající se vyživovacích povinností projednaly soudy, které jsou podle práva státu, v němž mají sídlo, příslušné pro řízení o osobním stavu nebo o rodičovské zodpovědnosti, „souvisí-li záležitost vztahující se k vyživovacím povinnostem s tímto řízením, ledaže je tato příslušnost odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran“²¹.

53. Dále článek 7 nařízení č. 4/2009 stanoví příslušnost soudů členského státu, se kterým má spor „dostatečnou vazbu“, není-li žádný soud členského státu příslušný podle článků 3, 4, 5 a 6 tohoto nařízení. Bod 16 odůvodnění nařízení č. 4/2009 objasňuje, že o vazbu požadovanou podle článku 7 tohoto nařízení se může jednat, pokud má jedna ze stran státní příslušnost státu tohoto soudu. Podobné řešení je uvedeno v článku 6 nařízení č. 4/2009. Není-li žádný soud členského státu příslušný podle článků 3, 4 a 5, a pokud není žádný soud státu, který není členským státem a je smluvní stranou Luganské úmluvy, příslušný podle uvedené úmluvy, jsou příslušné soudy členského státu společné státní příslušnosti stran.

54. Na základě nařízení č. 4/2009 mají účastníci řízení možnost zvolit si soud příslušný v otázkách vyživovací povinnosti. Nicméně podle čl. 4 odst. 1 nařízení č. 4/2009 má tato volba omezený charakter a v zásadě platí pro soud nebo soudy těch členských států, které jsou určitým způsobem svázány s osobou oprávněného nebo povinného.

55. Pokud si strany zvolí soud, není třeba se obávat, že – na základě kolizních norem platných ve státě sídla tohoto soudu – bude uplatněno právo, jehož použití jedna ze stran nemohla očekávat. Vzhledem k tomu, že se oprávněný a povinný shodují na tom, že svěří projednání věci týkající se vyživovacích povinností danému soudu, souhlasí rovněž s možností použití rozhodného práva určeného podle kolizních norem platných ve státě sídla tohoto soudu. Stejný argument lze použít ve vztahu k článku 5 nařízení č. 4/2009, který se týká soudní příslušnosti založené na účasti odpůrce na řízení před daným soudem.

21 – Příslušnost je v těchto věcech určena na základě nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. 2003, L 338, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 243). Soudní příslušnost ve věcech osobního stavu (rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné) se v souladu s čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 určuje na základě kritérií, která zohledňují především současné či bývalé obvyklé bydliště manželů nebo jednoho z nich, zatímco ve věcech rodičovské zodpovědnosti jsou podle bodu 12 odůvodnění uvedeného nařízení pravidla o soudní příslušnosti koncipována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména pak na zeměpisnou blízkost. Viz rozsudek ze dne 16. července 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479, bod 37). Hraniční určovatelé, na nichž se zakládá mezinárodní soudní příslušnost ve věcech rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, odrážejí také předpoklad, že příslušnými soudy jsou soudy toho státu, které jsou nějakým způsobem svázány s životní situací stran.

56. Domnívám se tedy, že pravidla o soudní příslušnosti nařízení č. 4/2009 vycházejí z předpokladu, že mezi výživným, jehož se týká daná věc, a státem, jehož soud je příslušný k projednání této věci, existuje určitá vazba. Tato vazba by měla být přinejmenším dostatečně úzká k tomu, aby oběma stranám vyživovací povinnosti umožňovala předvídat, u soudů kterého státu mohou být zahájeny věci týkající se těchto plnění²².

57. Znamená to, že v souladu s pravidly o soudní příslušnosti nařízení č. 4/2009 je právem státu soudu rozhodujícího ve věci, které lze použít na základě čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007, právo takového státu, který je určitým způsobem svázán s výživným požadovaným v daném řízení.

3) Hraniční určovatelé kolizních norem Haagského protokolu z roku 2007

58. Podle čl. 3 odst. 1 Haagského protokolu z roku 2007 je právem, které v zásadě rozhodné pro vyživovací povinnosti, právo státu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu. Je to právo státu úzce svázaného s vyživovací povinností, které zohledňuje specifické životní podmínky oprávněného v místě, kde výživné slouží k uspokojení jeho potřeb. Souhlasím v této souvislosti s názorem německé vlády, která tvrdí, že na existenci vazby mezi rozhodným právem a situací, ze které vyplývá právo oprávněného na výživné, rovněž odkazuje čl. 3 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007. Pokud oprávněný změní místo obvyklého pobytu, změní se také faktory ovlivňující jeho potřeby, které má uspokojit výživné. Na základě čl. 3 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 se změna těchto faktorů odráží v označení práva rozhodného pro vyživovací povinnost.

59. K podobným závěrům vede analýza odstavců 3 a 4 článku 4 Haagského protokolu z roku 2007, které jako právo rozhodné stanoví právo státu místa obvyklého pobytu povinného a právo státu společné státní příslušnosti oprávněného a povinného (hraniční určovateli státní příslušnosti). Stát, ve kterém má povinný místo obvyklého pobytu, je svázán s životní situací stran vyživovací povinnosti přinejmenším v rozsahu, v jakém může povinný uspokojit potřeby oprávněného. Právo státu společné státní příslušnosti stran, o kterém mluví čl. 4 odst. 4 Haagského protokolu z roku 2007, nemusí být zajisté svázáno se současnou životní situací stran. Je však nadále označováno za rozhodné na základě určité stálé okolnosti, která je oběma stranám vyživovací povinnosti běžně známa a je svázána s jejich rodinnou situací.

60. Rovněž volba rozhodného práva podle článku 8 Haagského protokolu z roku 2007 se omezuje na právo států, které jsou nějakým způsobem svázány s rodinnou situací stran vyživovací povinnosti²³. V případě volby rozhodného práva se však není třeba obávat, že rozhodným právem bude právo, jehož použití strany nemohly předvídat. Proto v případě volby rozhodného práva nemusí být tato vazba tak silná jako vazba, ze které vycházejí kolizní normy v článcích 3 a 4 Haagského protokolu z roku 2007.

22 – V bodě 60 zprávy A. Bonomiho se vysvětluje, že uplatňování *legis fori* umožňuje soudu rozhodujícímu ve věci použít právo, které nejlépe zná, což z pohledu oprávněného znamená možnost rychlejšího a méně nákladného získání soudního rozhodnutí. Tyto úvahy se však netýkají – jak Komise také zdůraznila – samotného odůvodnění použití *legis fori* jako takového, ale výhody hraničního určovatele místa obvyklého pobytu proti hraničnímu určovateli společné státní příslušnosti stran. Právo státu soudu rozhodujícího ve věci má výhodu oproti právu státu společné státní příslušnosti stran v tom, že – jak je zdůrazněno v právní teorii – lépe odráží životní podmínky stran vyživovací povinnosti. Viz L. Walker, *Maintenance and Child Support in Private International Law*, Oxford – Portland, Hart Publishing 2015, s. 81.

23 – Za takových okolností, o jaké se jedná ve věci v původním řízení, by volbě rozhodného práva pravděpodobně bránil čl. 8 odst. 3 Haagského protokolu z roku 2007, který vylučuje možnost volby práva v případě „vyživovací povinnosti k osobě mladší 18 let“. Možnost volby práva státu soudu rozhodujícího ve věci jako práva rozhodného pro konkrétní řízení podle článku 7 Haagského protokolu z roku 2007 je zase omezena normami nařízení č. 4/2009, podle kterých se určí orgány, jež jsou příslušné k vedení daného řízení. Jen na okraj bych chtěl uvést, že – podle článku 5 nařízení č. 4/2009 – se může soud členského státu stát příslušným, jestliže se odpůrce řízení před tímto soudem účastní. Mám pochybnosti o kolizním účinku takového přiznání příslušnosti soudu členského státu v případě, ve kterém by právo tohoto členského státu mělo být následně použito na základě čl. 4 odst. 2. Haagského protokolu z roku 2007. Mám rovněž za to, že – za takových okolností, o jaké se jedná ve věci v původním řízení – účast odpůrce na řízení před daným soudem a následné použití práva státu soudu rozhodujícího ve věci na základě čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 by bylo v jistém smyslu v rozporu se zákazem volby rozhodného práva, který je vyjádřen v čl. 8 odst. 3 tohoto protokolu.

61. Systematický výklad kolizních norem obsažených v Haagském protokolu z roku 2007 tedy vede k závěru, že – stejně jako pravidla o soudní příslušnosti nařízení č. 4/2009 – vycházejí tyto normy z předpokladu, že právo rozhodné pro vyživovací povinnost je třeba určit na základě okolností, jež jsou určitým způsobem svázány se skutkovou situací, ke které se vztahuje dané výživné, tak aby použití tohoto práva bylo pro strany vyživovací povinnosti předvídatelné.

c) Teleologický výklad

62. Dále je třeba odpovědět na otázku, zda použití práva státu, které není určitým způsobem svázáno se skutkovou situací, ke které se vztahuje dané výživné, není v rozporu s účelem pravidel o soudní příslušnosti a kolizních norem, jež se týkají vyživovacích povinností.

1) Umožnit řádný výkon spravedlnosti jako cíl pravidel o soudní příslušnosti nařízení č. 4/2009

63. Ve světle bodu 15 odůvodnění nařízení č. 4/2009 měla pravidla o soudní příslušnosti tohoto nařízení za cíl upravit normy bruselského systému tak, aby bylo možno chránit zájmy oprávněných z výživného a umožnit řádný výkon spravedlnosti v rámci Evropské unie.

64. V rozsudku Sanders a Huber²⁴ měl Soudní dvůr již příležitost upřesnit, že cíl řádného výkonu spravedlnosti musí být chápán nejen ve smyslu co možná nejlepší organizace soudnictví, ale také s ohledem na zájem účastníků řízení, ať už se jedná o navrhovatele, nebo odpůrce, aby zejména měli usnadněný přístup ke spravedlnosti a aby byla pravidla příslušnosti předvídatelná.

65. V tomto ohledu byl ještě jednoznačnější postoj, který vyjádřil generální advokát N. Jääskinen v bodě stanoviska, na který odkázal Soudní dvůr ve výše uvedené části citovaného rozsudku. Generální advokát totiž zdůraznil, že nutnost zohlednit zájmy účastníků řízení vyžaduje zajištění předvídatelnosti soudní příslušnosti díky úzké vazbě mezi soudem a sporem²⁵.

66. Nepřímo se Soudní dvůr odvolával na nutnost vazby mezi skutkovou situací, která je předmětem dané věci týkající se vyživovací povinnosti, a určením příslušnosti, rovněž v rozsudku A²⁶. Při rozhodování o tom, zda by žaloba na určení vyživovací povinnosti k dítěti měla být přezkoumána soudem členského státu, který rozhoduje v řízení o rozluce nebo rozvodu mezi rodiči dítěte, nebo soudem jiného členského státu, který rozhoduje v řízení o rodičovské zodpovědnosti za toto dítě, byl Soudní dvůr pro tuto druhou možnost. Mezi důvody pro přijetí takového postoje Soudní dvůr uvedl, že soud rozhodující o rodičovské zodpovědnosti za nezletilého nejlépe zná skutečnosti podstatné pro posouzení jeho návrhu týkajícího se výživného²⁷.

67. Právní normy obsažené v nařízení č. 4/2009 – a to i ve světle závěrů vyplývajících z teleologického výkladu – se zdají být založeny na předpokladu, že věc týkající se výživného by měla být projednána soudem nebo soudy státu, s nímž je daná věc svázána do té míry, že lze zajistit předvídatelnost mezinárodní příslušnosti stranami vyživovací povinnosti.

24 – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014 (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2461, bod 29).

25 – Stanovisko generálního advokáta N. Jääskinen ve spojených věcech Sanders a Huber (C-400/13 a C-408/13, EU:C:2014:2171, bod 69).

26 – Rozsudek ze dne 16. července 2015 (C-184/14, EU:C:2015:479).

27 – Rozsudek ze dne 16. července 2015, A (C 184/14, EU:C:2015:479, bod 44).

2) Účel kolizních norem Haagského protokolu z roku 2007

68. Jedním ze základních cílů kolizních norem je zajistit předvídatelnost práva rozhodného pro posouzení daného skutkového stavu. Tyto normy mohou tento úkol plnit zejména tehdy, je-li právo daného státu označeno jako rozhodné na základě okolností, jež jsou určitým způsobem svázány se skutkovým stavem.

69. Nicméně nadpis článku 4 Haagského protokolu z roku 2007 nevyvolává pochybnosti o tom, co je úkolem tohoto ustanovení v systému kolizních norem obsažených v tomto protokolu. Toto ustanovení je totiž nadepsáno „[z]vláštní pravidla ve prospěch určitých oprávněných“. Platí pouze pro některé vyživovací povinnosti²⁸, včetně těch, které jsou nárokovány od rodičů ve prospěch dětí. Účelem článku 4 Haagského protokolu z roku 2007 nepochybně bylo poskytnout určitým oprávněným možnost získat výživné, i když to právo, které je v zásadě rozhodné pro posouzení tohoto plnění, nestanoví.

70. Některá ustanovení Haagského protokolu z roku 2007 však jasně ukazují, že je třeba dosáhnout rovnováhy mezi zájmy stran vyživovací povinnosti. Třebaže se tato pravidla v zásadě nevztahují na výživné nárokované od rodičů ve prospěch dětí, vztahují se nicméně na jiné zvýhodněné oprávněné uvedené v čl. 4 odst. 1 Haagského protokolu z roku 2007. Výklad čl. 4 odst. 2 tohoto protokolu, který Soudní dvůr provede, se bude vztahovat i na tyto případy. Nemyslím si tudíž, že při výkladu čl. 4 odst. 2 protokolu je třeba mít na paměti pouze kontext věci v původním řízení.

71. Například článek 6 Haagského protokolu z roku 2007 umožňuje povinnému popřít nárok oprávněného, pokud vyživovací povinnost neexistuje ani podle práva státu místa obvyklého pobytu povinného, ani podle práva státu společné státní příslušnosti stran, pokud tuto společnou státní příslušnost mají. Článek 8 odst. 5 Haagského protokolu z roku 2007 dále stanoví, že pokud v okamžiku určení nebyly strany zcela informovány a vědomy si následků svého určení rozhodného práva, toto právo určené stranami se nepoužije, pokud by jeho použití způsobilo některé ze stran zjevně nespravedlivé nebo nepřiměřené následky.

72. Nemyslím si proto, že Haagský protokol z roku 2007 je založen na předpokladu, že v každém případě je třeba upřednostnit oprávněného z výživného na úkor povinného, a to bez ohledu na účinky takového jednání. Postoj Komise se proto nezdá být s ohledem na teleologický výklad opodstatněný.

d) Historický výklad

73. Argumenty ve prospěch nezbytnosti vazby mezi životní situací a právem rozhodným pro její posouzení rovněž potvrzují legislativní dokumenty týkající se nařízení č. 4/2009.

74. Jedním z cílů sledovaných pracemi na nařízení č. 4/2009 bylo – kromě ulehčení života občanů a zabezpečení účinnosti a stálosti úhrad výživného – posílení právní jistoty²⁹. Předpokládalo se, že kolizní normy by měly být konstruovány tak, aby soudy rozhodovaly na základě předpisů hmotného práva, jež „mají nejužší vztah k dané věci“, a nikoliv „na základě zákona, který nemá dostatečný vztah k dané rodinné situaci“³⁰.

28 – Viz čl. 4 odst. 1 písm. a) až c) Haagského protokolu z roku 2007.

29 – Důvodová zpráva k návrhu nařízení č. 4/2009 (v poznámce pod čarou 10 tohoto stanoviska), bod 1.2.2, s. 5.

30 – Důvodová zpráva k návrhu nařízení č. 4/2009, bod 1.2.2, s. 6.

75. Tento předpoklad se odrazil v návrhu nařízení č. 4/2009, který – téměř do konce legislativních prací – zahrnoval kolizní normy odkazující na myšlenku úzkého vztahu mezi danou skutkovou situací a státem, jehož právo je rozhodné pro její posouzení³¹.

76. Je pravda, že nakonec se od zahrnutí kolizních norem do samotného nařízení č. 4/2009 ustoupilo a bylo rozhodnuto je sladit prostřednictvím smluvního nástroje. Nemyslím si však, že by se unijní normotvůrce odchýlil od původních předpokladů a rozhodl se začlenit Haagský protokol z roku 2007 do systému kolizních norem, aniž by tento protokol vycházel z předpokladu, že musí existovat vazba mezi skutkovou situací, od níž oprávněný odvozuje právo na výživné, a státem, jehož právo je rozhodné pro její posouzení. Unijní normotvůrce spíše shledal, že Haagský protokol z roku 2007 tato očekávání splňuje. V bodě 22 tohoto stanoviska jsem vysvětlil, že hlavním důvodem, který vedl unijního normotvůrce k použití smluvního nástroje, byly obtíže spojené s vyjednáváním a přijetím nařízení, jež by zahrnovalo kolizní normy týkající se vyživovacích povinností.

e) Závěry týkající se první otázky

77. Ve světle výše uvedených argumentů a vzhledem k neuspokojivým výsledkům použití jazykového výkladu a jednoznačným závěrům vyplývajícím ze systematického výkladu (podporovaného historickým výkladem), se kterými není v rozporu teleologický výklad, se domnívám, že kolizní normy Haagského protokolu z roku 2007 vycházejí z předpokladu, že právem rozhodným pro posouzení výživného by mělo být právo toho státu, který je svázán se skutkovou situací, ke které se výživné vztahuje, a to přinejmenším do té míry, že oprávněný a povinný mohou očekávat použití tohoto práva jako práva rozhodného pro vyživovací povinnost.

78. Jestliže čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 stanoví subsidiární příslušnost práva státu soudu rozhodujícího ve věci, mělo by to být právo toho státu, který je nebo – v případě výživného za zpětné období uplatněného po změně místo obvyklého pobytu oprávněného – byl svázán se skutkovou situací, od níž oprávněný odvozuje své právo na výživné. O tuto roli se může ucházet právo toho státu, jehož soudy byly příslušné projednávat věc týkající se výživného během období, ke kterému se vztahuje.

79. I když samotné označení rozhodného práva jako „práva státu soudu rozhodujícího ve věci“ přímo nestanoví existenci vazby mezi tímto právem a skutkovou situací, nezbytnost takové vazby přesto vyplývá z pravidel o soudní příslušnosti nařízení č. 4/2009, jež mohou být použita. Jak již bylo zmíněno, tato pravidla vycházejí z předpokladu, že ve věcech týkajících se výživného rozhodují soudy státu, s nímž je toto výživné svázáno.

80. Tímto způsobem se zaprvé jako právo rozhodné použije právo, které je nejbližší životní situaci, v níž mělo výživné sloužit uspokojování potřeb oprávněného. Odráží totiž nejvíce relevantní okolnosti v kontextu vyživovací povinnosti, zejména životní podmínky oprávněného a potřeby vzniklé za těchto podmínek, možnosti samotného povinného nebo obecně rodinnou situaci stran takové povinnosti. Posouzení opodstatněnosti nároku na výživné za zpětné období by mělo být v zásadě nějakým způsobem provedeno retrospektivně, ve vztahu k okolnostem v době, ve které mělo výživné sloužit uspokojování potřeb oprávněného. O tom, zda tomu tak bude, v konečném důsledku rozhoduje právo rozhodné pro vyživovací povinnosti a procesní pravidla platná ve státě, v němž sídlí soud rozhodující ve věci.

81. Zadruhé kolizní normy tímto naplní svůj hlavní cíl, kterým je zajistit předvídatelnost práva rozhodného pro posouzení daného skutkového stavu.

31 – Bez uvedení dalšího osudu kolizních norem, které měly být zahrnuty do nařízení č. 4/2009, se omezím na připomenutí čl. 13 odst. 3 návrhu tohoto nařízení. Tímto ustanovením bylo stanoveno subsidiární použití práva státu úzce svázaného s vyživovací povinností, pokud podle práva určeného jako rozhodné podle jiných kolizních norem nemohl oprávněný získat od povinného výživné.

82. S přihlédnutím k výše uvedenému a s ohledem na můj návrh týkající se přeformulování první předběžné otázky navrhuji, aby Soudní dvůr na tuto otázku odpověděl následovně: čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 musí být vykládán v tom smyslu, že pokud se oprávněný domáhá na povinném výživného za zpětné období, použije se právo státu soudu rozhodujícího ve věci, jestliže: 1) řízení týkající se vyživovacích povinností bylo oprávněným zahájeno v jiném členském státě, než je stát, v němž má povinný místo obvyklého pobytu; 2) oprávněný nemůže získat výživné od povinného podle práva státu místa svého obvyklého pobytu, které jako právo rozhodné určuje čl. 3 odst. 1a 2 Haagského protokolu z roku 2007; 3) právo státu soudu rozhodujícího ve věci je právem státu, jehož soudy byly příslušné rozhodovat ve věci výživného v době, ke které se toto výživné vztahuje. Určení těchto okolností přísluší vnitrostátnímu soudu.

D. Ke druhé otázce

83. Druhou předběžnou otázkou – zformulovanou pro případ, že Soudní dvůr odpoví na první otázku záporně – se předkládající soud táže, jak by měl být vykládán čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 v rozsahu, v němž toto ustanovení stanoví, že právo státu, v němž má sídlo soud, se použije, pokud oprávněný „nemůže získat výživné od povinného na základě práva uvedeného v článku 3 [tohoto protokolu]“.

84. Pokud by Soudní dvůr odpověděl na druhou předběžnou otázku, následující úvahy mohou být pro předkládající soud relevantní.

85. V kontextu druhé otázky předkládající soud uvádí, že podle německého práva je v zásadě nepřípustné žádat o výživné za období předcházející podání žaloby na výživné před soudem. Výjimky z této zásady jsou uvedeny v § 1613 BGB. Podle odstavce 1 se tyto výjimky týkají situací, kdy byl povinný vyzván za účelem uplatnění nároku na výživné, aby podal informaci o svých příjmech a svém jmění, nebo se povinný dostal do prodlení nebo se spor týkající se nároku na výživné začal projednávat před soudem. Předkládající soud v této souvislosti vysvětluje, že nárok na výživné ve věci v původním řízení sice existuje, ale že oprávněný nezaslal povinnému výzvu, v jejímž důsledku by se povinný dostal do prodlení.

86. Německá vláda a Komise – s odkazem na zprávu A. Bonomiho – zastávají v tomto ohledu shodné stanovisko a vyslovují se pro široký výklad podmínky nemožnosti získat výživné uvedené v čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007.

87. V bodě 61 zprávy A. Bonomiho bylo objasněno, že výraz „nemůže získat výživné od povinného“ zahrnuje nejen případy, kdy v zásadě rozhodné právo výživné nestanoví, ale také situace, kdy není možné získat toto plnění z důvodu nesplnění zákonných podmínek. Ve zprávě to ilustruje příklad, který se týká ustanovení, jež stanoví zánik vyživovací povinnosti poté, co dítě dosáhne věku 18 let.

88. Je třeba poznamenat, že čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 odpovídá ustanovením Haagské úmluvy z roku 1973³². Článek 6 této úmluvy rovněž umožňoval použití *legis fori*, pokud oprávněný nemohl získat výživné od povinného podle práva státu místa obvyklého pobytu oprávněného nebo práva státu společné státní příslušnosti stran.

89. V odůvodnění Haagského protokolu z roku 2007 je ostatně Haagská úmluva z roku 1973 zmíněna. Přinejmenším do určité míry musela být ustanovení této úmluvy inspirací pro ustanovení Haagského protokolu z roku 2007.

32 – Haagská úmluva ze dne 2. října 1973 o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti (text úmluvy je k dispozici v elektronické podobě: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86>, dále jen „Haagská úmluva z roku 1973“).

90. V bodě 145 důvodové zprávy k Haagské úmluvě z roku 1973, kterou vypracoval M. Verwilghen³³, bylo uvedeno, že na základě článku 6 této úmluvy lze v případě nesplnění některé ze zákonných podmínek stanovených rozhodným právem použít právo státu soudu rozhodujícího ve věci. Tato obecná úvaha byla opatřena příkladem odkazujícím na úpravu rozhodného práva, které nestanoví vyživovací povinnost mezi stranami adopce, pokud adoptovaná osoba nepřeruší vazby s biologickou rodinou.

91. Zprávy A. Bonomiho a M. Verwilghena se shodují v tom, že nesplnění zákonné podmínky, na které závisí možnost účinně se domáhat výživného na povinném, dovoluje použití *legis fori* pro posouzení vyživovací povinnosti.

92. Široký výklad podmínky „nemožnosti získat výživné od povinného“ přitom odráží *ratio legis* čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007, kterým je zabránit situacím, kdy by oprávněný patřící do jedné z kategorií uvedených v odstavci 1 tohoto ustanovení nezískal prostředky na živobytí.

93. Ve věci v původním řízení vyplývá nemožnost získat výživné podle německého práva ze skutečnosti, že oprávněný neučinil konkrétní kroky, které jsou zákonnou podmínkou pro domáhání se tohoto plnění za zpětné období. Avšak nic nenasvědčuje tomu, že by se čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 na případy nečinnosti oprávněného nevztahoval, neboť se v jistém smyslu sankcionuje neprovedení konkrétních kroků oprávněného v souladu s právem v zásadě rozhodným pro vyživovací povinnost.

94. Kromě toho přijetí širokého výkladu podmínky nemožnosti získat výživné uvedené v čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 lze těžko považovat za projev přílišného upřednostňování oprávněného. Tento postoj podporují dva argumenty.

95. Zprvle zachování rovnováhy mezi zájmy obou stran je v tomto ohledu možné v důsledku článku 6 Haagského protokolu z roku 2007. Toto ustanovení umožňuje povinnému popřít nárok oprávněného s odůvodněním, že taková povinnost – s výjimkou vyživovacích povinností k dítěti, které vyplývají ze vztahu rodič-dítě³⁴ – „neexistuje“ ani podle práva státu místa obvyklého pobytu povinného, ani podle práva státu společné státní příslušnosti stran, pokud tuto společnou státní příslušnost mají. Přes kategorické znění tohoto ustanovení, které zřejmě odkazuje pouze na případy „neexistence“ vyživovací povinnosti, bylo v bodě 108 zprávy A. Bonomiho vysvětleno, že tuto podmínku je třeba chápat stejně jako podmínku užitou v čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007. Vzhledem k tomu, že podmínka v čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 bude vykládána široce, stejným způsobem je třeba vykládat podmínku uvedenou v článku 6 tohoto protokolu.

96. Zadruhé možnost zneužití širokého výkladu podmínky týkající se nemožnosti získat výživné od povinného rovněž omezuje odpověď, kterou navrhuji na první předběžnou otázku. Kroky učiněné oprávněným tak, aby vedly k příslušnosti soudu nebo soudů určitého státu s cílem následného použití práva tohoto státu na základě čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007, by totiž neměly požadovaný účinek, pokud by se nejednalo o soudy nebo soud, který byl až dosud příslušný k projednání dané věci.

33 – M. Verwilghen, *Rapport explicatif sur les Conventions-Obligations alimentaires de 1973, Actes et documents de la Douzième session de la Conférence de La Haye (1972)*, t. IV, Obligations alimentaires, s. 384-465, k dispozici rovněž v elektronické podobě (ve francouzském a anglickém jazyce): <https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=2946>.

34 – Článek 6 Haagského protokolu z roku 2007 se nevztahuje ani na vyživovací povinnosti mezi manželi, bývalými manželi nebo stranami manželství, které bylo prohlášeno za neplatné. Zvláštní právo na popření nároku je nicméně pro strany těchto kategorií povinností upraveno v článku 5 Haagského protokolu z roku 2007.

97. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr v případě, že bude odpovídat na druhou předběžnou otázku, na ni odpověděl následovně: čl. 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 musí být vykládán v tom smyslu, že výraz „nemůže získat výživné“ uvedený v tomto ustanovení odkazuje rovněž na případy, kdy právo státu dosavadního místa pobytu oprávněného neumožňuje účinně vymáhat nároky na výživné za zpětné období pouze z důvodu nesplnění takové zákonné podmínky, jako je podmínka stanovená v § 1613 odst. 1 BGB.

VI. Závěry

98. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky položené Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko):

- „1) Článek 4 odst. 2 Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, který je přílohou rozhodnutí Rady 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009, musí být vykládán v tom smyslu, že pokud se oprávněný domáhá na povinném výživného za zpětné období, použije se právo státu soudu rozhodujícího ve věci, jestliže: 1) řízení týkající se vyživovacích povinností bylo oprávněným zahájeno v jiném členském státě, než je stát, v němž má povinný místo obvyklého pobytu; 2) oprávněný nemůže získat výživné od povinného podle práva státu místa svého obvyklého pobytu, které jako právo rozhodné určuje čl. 3 odst. 1a 2 Haagského protokolu z roku 2007; 3) právo státu soudu rozhodujícího ve věci je právem státu, jehož soudy byly příslušné rozhodovat ve věci výživného v době, ke které se toto výživné vztahuje. Určení těchto okolností přísluší vnitrostátnímu soudu.
- 2) Článek 4 odst. 2 Haagského protokolu z roku 2007 musí být vykládán v tom smyslu, že výraz „nemůže získat výživné“ uvedený v tomto ustanovení odkazuje rovněž na případy, kdy právo státu dosavadního místa pobytu oprávněného neumožňuje účinně vymáhat nároky na výživné za zpětné období pouze z důvodu nesplnění určitých zákonných podmínek.“